

Окіпняк. А. С., доцент кафедри Подільського Державного аграрно-технічного університету (м. Кам'янець-Подільський)

ТЕНДЕНЦІЇ, ПОГЛЯДИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОДОЛАЗНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТАХ

У статті проведено аналіз застосування водолазів, водолазів-диверсантів провідних країн світу у сучасних військових конфліктах. Розкрито умови застосування і окремі задачі, що виконуються такими фахівцями. Проведений аналіз виконання водолазно-диверсійних завдань водолазними підрозділами Сполучених Штатів Америки, Німеччині, Франції. Розглянуто засоби, що застосовують водолази-диверсанти і показані способи виконання підводних робіт.

Ключові слова: водолаз, водолаз-підривник, водолаз-диверсант.

В статье проведен анализ использования водолазов, водолазов-диверсантов ведущих стран мира в современных военных конфликтах. Раскрыты условия применения и отдельные задачи, выполняемые такими специалистами. Проведен анализ выполнения водолазно-диверсионных задач водолазными подразделениями США, Германии, Франции. Высветлены средства, что применяют водолазы-диверсанти и показаны способы выполнения подводных работ.

Ключевые слова: водолаз, водолаз-подрывник, водолаз-диверсант.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки водолазів усіх найменувань і спеціальностей досить специфічна, тому не дуже широко висвітлена у наукових джерелах, хоча практичний досвід участі у міжвидових і міжнародних конференціях, присвяченим діяльності України у підводній частині акваторії, свідчить про те, що цією проблемою починають обійматися все більше установ і організацій. Розробці теоретичних основ водолазної підготовки присвячено ряд праць науковців і викладачів профільних вузів, а саме Беспалого В.Г., Воскресенського Д.В., Гапоненка Г.М., Гайдея В.М., Гайдея В.В., Коротуна О.М., Нестерова О.М., Окіпняка Д.А., Руснака В.М., Чекашкіна І.Ю. та інших. Водолазні спеціалісти, лікарі спеціальної водолазної фізіології розробили проект наказу «Керівництва з водолазних робіт для ЗС України», проводиться розробка і впровадження в навчально-виховний процес навчальних посібників для підготовки водолазів, водолазів-підривників. Так, розроблені і впроваджені навчальні посібники: «Підводні підривні роботи», «Теоретичні основи водолазної підготовки» та інші. Безумовно праці цих науковців є цінними, але вони повністю не вичерпують порушеної проблеми.

Постановка завдання. В статті ми плануємо розкрити кваліфікаційні вимоги до деяких водолазних кваліфікацій, права та обов'язки водолазної кваліфікаційної комісії щодо присвоєння та позбавлення водолазної кваліфікації. Крім того запропонувати деякі перспективні водолазні кваліфікації і розглянути існуючі проблеми підготовки водолазних фахівців.

Виклад основного матеріалу.

Аналіз повідомлень в пресі свідчать про те, що командування зарубіжних армій надають важливе значення підготовці та використанню так званих військ спеціального призначення в склад яких входять підводні розвідники-диверсанти, які пройшли спеціальну підготовку по питанням ведення розвідки в тилу противника, здійснення диверсійних та терористичних актів, деморалізації та розложення військ і населення. Такі підрозділи мають місце у збройних силах армій більшості держав. Неодмінно чисельність їх, технічне оснащення, рівень підготовки розрізняються між собою. По даним експертів Лондонського інституту стратегічних досліджень, найбільш дієздатними являються в теперішній час водолазні підрозділи слідуючи держав: Великобританії, Ірану, Ізраїлю, Німеччини, Пакистану, Росії, США, Франції. (рис. 1) Таким чином, сучасні

Питання педагогіки

водолазні підрозділи призначені до дії по сілдуючим основним напрямам:

- диверсії проти кораблів, портових та гідротехнічних споруд в портах, на рейдах, річках, озерах та водосховищах;
- забезпечення висадки морських десантів на необладнане узбережжя та портах противника;
- розвідувальні і диверсійні операції на березі, в віддаленні від водної акваторії;
- охорона кораблів, портових та гідротехнічних споруд від диверсантів та терористів, які намагаються підібратися до них під водою;
- ліквідація наслідків аварій і катастроф техногенного та природного характеру.

Не дивлячись на закінчення «холодної війни» підводні човни США продовжують ретельно нести бойове чергування та слідкувати за подіями в водній акваторії світу де є потенційні осередки напруженості. На це вказують данні, які зібрані ними про катастрофу атомного підводного човна «Курськ». Крім того вони відслідковують морську контрабанду зброї та наркотиків. По словам командуючого Атлантичним підводним флотом США віце-адмірал Джон Гросенбакера, водолазні підрозділи здібні зібрати такі розвіддані, які не під силу одержати літаками та супутниками. Джерела з Пентагону підтвердили американським журналістам, що США мало два підводні човни «Мемфіс» та «Тоledo» близько району, де затонув «Курськ».

Цікавий той факт, що Пентагон відказався надати російським спеціалістам можливість обдивитися корпусу американських підводних човнів, які знаходилися в Баренцовому морі в момент катастрофи «Курська» обумовивши це несвоєчасним та лишнім заходом.

Водолазні підрозділи США включають загони розвідників-диверсантів, водолазів-підривників, загони знешкодження боєприпасів, що не вибухнули, ескадри катерів забезпечення та окремі спеціальні загони для ведення бойових дій.

Організаційно вище вказані

підрозділи зведені в групи спеціального призначення Атлантичного флоту (штаб військово-морської бази Літл-Крік, штат Вірджинія) і Тихоокеанського (в Коронадо штат Каліфорнія). Ці підрозділи призначені для знешкодження або виведення з ладу важливих військових та промислових об'єктів, втому числі командних пунктів, вузлів зв'язку, транспортних магістралей, мостів, доків, плотин, каналів, надводних та підводних човнів, розвідка та знешкодження штучних та природних загороджень в районі проведення десантної операції. В окремих випадках вони залучаються для проведення різного роду диверсій.

У бойових умовах *підводні розвідники-диверсанти* діють невеличкими групами (2-6 чоловік) найчастіше разом з аналогічними групами Сухопутних військ і Військово-повітряними силами.

У спорядження підводних розвідників-диверсантів входять спеціальні гідрокостюми і дихальні апарати, що дозволяють знаходитися під водою 2-8 години. Для того, щоб водолаза не було видно під водою на невеликих глибинах (до 25 м) є кисневі апарати закритого типу, при використанні яких не утворюються повітряні кульки.

Питання педагогіки

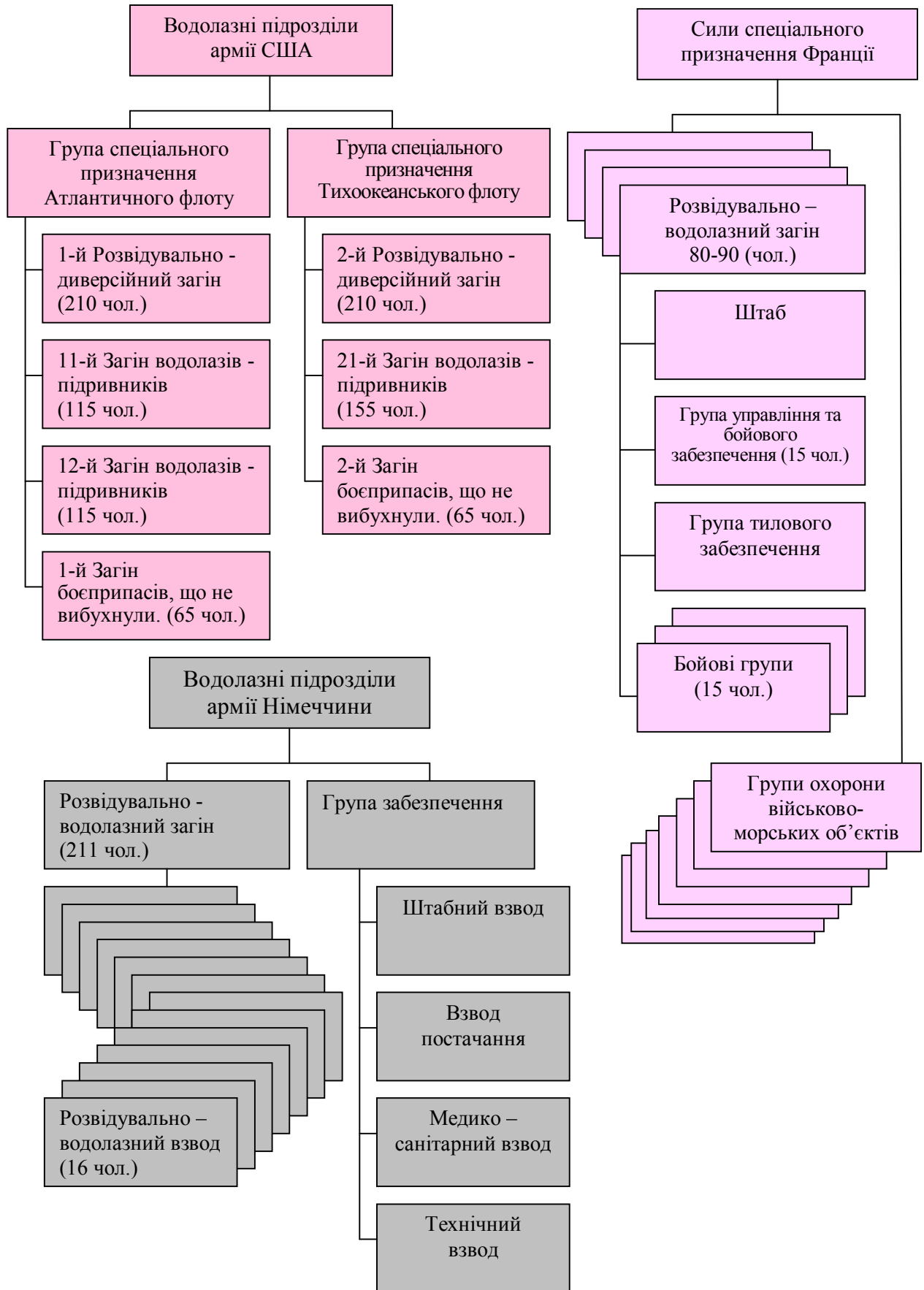

Рис. 1: Організаційно штатна структура водолазних підрозділів провідних країн світу

Для дій на великих глибинах протягом більш тривалого часу застосовуються апарати, що працюють на суміші кисню й азоту. У не бойових умовах користуються звичайними повітряними апаратами. Орієнтування під водою і вихід у задану точку розвідникам-диверсантам забезпечують що закріплюються на зап'ястя лівої руки глибиномір, годинник і компас. Під водою предмети виявляють за допомогою переносних гідролокаторів декількох типів дальністю дії 100-300 м. Для зв'язку розвідників-диверсантів між собою і з підводним апаратом-носієм є апаратура звукопідводного зв'язку, що діє в радіусі 90 м. Основна особиста зброя плавця – ніж, спеціальний пістолет підводний СПП-1 (СПП-1М), автомат підводний спеціальний АПС. Для проведення диверсійних актів під водою розвідники-диверсанти постачаються спеціальною зброєю. Це різноманітні по потужності і габаритам міни, у тому числі міни-присоски і підривні фугаси.

Розвідники-диверсанти в призначений район доставляються на звичайних або спеціально обладнаних транспортно-десантних підводних човнах, надводних кораблях, катерах, а також на вертольотах або літаках.

Для перекидання розвідників-диверсантів із кораблів до місця дій, використовуються самохідні і що буксируються підводні апарати, а також спеціальні глісерні катера.

Після виконання задачі розвідники-диверсанти евакууються звичайно тими ж засобами, що і доставляються. Останнім часом для підйому розвідника-диверсанта після виконання завдання з поверхні води на борт літака використовується спосіб «скайхук» («небесний гак»), що полягає в наступному. Літак у призначений час скидає розвіднику-диверсанта спеціальний комплект, що складається з порожнього балона, нейлонового троса довжиною 150 м, спорядження і ємності зі стиснутим гелієм. Розвідник-диверсанта надіває спорядження, нейлоновим тросом з'єднує його з балоном, що після наповнення гелієм піднімається в повітря, натягуючи трос. Літак за допомогою спеціального v-образного захоплення зачіпляє трос, і розвідник-диверсанта по ньому піднімається на борт літака. Одним таким тросом на літак (гелікоптер) може бути піднято одночасно чотири водолази.

Загони водолазів-підривників (в загоні 115 чоловік, з них 15 офіцерів) призначаються для розвідки в районах висадки десанту, розчищення підходів до пунктів висадки, знищення природних і штучних надводних і підводних перешкод, пророблення проходів у мінних полях, позначення ліній напрямку і підходу десантних засобів до берега як у період підготовки, так і в ході висадки десанту. У деяких випадках вони можуть залучатися до ведення розвідки і здійсненню диверсій, не пов'язаних із забезпеченням десантних операцій.

Загін водолазів-підривників включає штаб, штабний взвод і чотири взводи водолазів-підривників (2 офіцера і 20 рядових у кожному). Спорядження у водолазів-підривників в основному таке ж, як і в підводних розвідників-диверсантів. У район гаданої висадки десанту водолази-підривники звичайно доставляються заздалегідь (за 3-4 доби) разом з передовим загonom забезпечення висадки десанту. Доставка їх безпосередньо в районі дій відбувається за допомогою надводно-підводного човна «Сабскімер».

Останнім часом широко застосовується засіб скидання водолазів-підривників у море безпосередньо з вертольотів, що летять на висоті біля 6 м із швидкістю приблизно 40 км/час. Пошук перешкод проводиться візуально або за допомогою ручного гідролокатора. Всі замічені перешкоди записуються спеціальним олівцем на планшет, а потім йде підготовка до їхнього підриву за допомогою спеціальних шашок вагою по 870 г. Шашки застосовуються як окремо, так і в блоці по десять штук. Використовуючи спеціальні гумові поплавки, які з'єднуються тросом, кожний водолаз може буксирувати за собою до п'яти таких блоків. Проходи в мінних полях та колючій проволочі пророблюються за допомогою так званих «торпед» – металевих труб, які спорядженні вибуховою речовиною та які з'єднуються між собою. Всі підривні заряди оснащуються детонуючими шнурами. Підриву перешкоди проводиться одночасно, безпосередньо перед проведенням десантної операції.

Групи знешкодження боєприпасів, що не вибухнули, призначені виконувати роботи по знешкодженню і підриву усіх видів боєприпасів. Так, особовий склад цих груп брав участь у пошуку і знешкодженні атомної бомби, загубленої в районі Паламареса (Іспанія), і баржі з отруйними речовинами, що затонула в Міссісіпі (рис. 2).

Друга атлантична група знешкодження боєприпасів, що не вибухнули, складається з 23 загонів, розміщених у військово-морських базах і портах східного узбережжя США і заморських територій, рухливих команд для дій в умовах надзвичайної обстановки і непередбачених обставин і численних команд (по три чоловіка в кожній), що знаходяться на бойових кораблях Атлантичного флоту. Штаб групи розташований у Форт-Сторі (штат Вірджинія).

Таку ж структуру має і перша група знешкодження боєприпасів Тихоокеанського командування.

Аналогічні підрозділи є в інших державах тільки по різному їх називають:

На англо-американському військовому жаргоні їх називають «фрогменами» – людина – жаба.

В Федеративній Республіці Німеччини, їх називають «трифібіями» які прекрасно почувають себе в будь-якому середовищі – на суші, в воді, в повітрі.

Питання педагогіки

Розвід-водолазний підрозділ армії Німеччини нараховує 211 чоловік, поділених на взводи (по 16 чоловік в кожному) та групи забезпечення (штабний взвод, взвод постачання, медико-санітарний взвод, технічний і т.д.). Місце дислокації загону – порт Еккернфьорд на Балтиці.

Особовий склад загону набирається з добровольців. Спочатку їх перевіряють лікарі та психологи в інституті морської медицини в м. Клі. Потім вони проходять базовий курс навчання в Нойштадті, в центрі боротьби за живучість кораблів. Там сукупно навчаються майбутні бойові плавці, водолази-мінери та корабельні водолази. Всі вони навчаються плавати під водою в дихальних апаратах та без них, займаються загально фізичною підготовкою, відпрацьовуються дії в екстремальних ситуаціях: при поломці дихального апарату на глибині, при надані допомоги пораненому товаришу, при

аварійному виході з затонулої техніки и т.д. Строк навчання складає близько трьох місяців., після чого спеціальна комісія визначає їх профпридатність.

Відібрані комісією кандидати на 8 місяців направляються в навчальний центр, який розташований в Еккернфьорді. В вивчення основного курсу навчання входить багато предметів. В тому числі методи розвідки прибережних районів для забезпечення висадки десанту; методи диверсій проти кораблів, гідротехнічних споруд; способи пророблення проходів в підводних загородах; водіння та обслуговування підводних транспортувальників і катерів; прикладна гідрографія та навігація... Цей курс закінчується контрольним іспитом по подоланню під водою 30-км дистанції з Ольпениці в Еккернфьорд. Курсант пливе не з пустими руками, він буксирує за собою 20-кг контейнер з вибуховою речовиною.

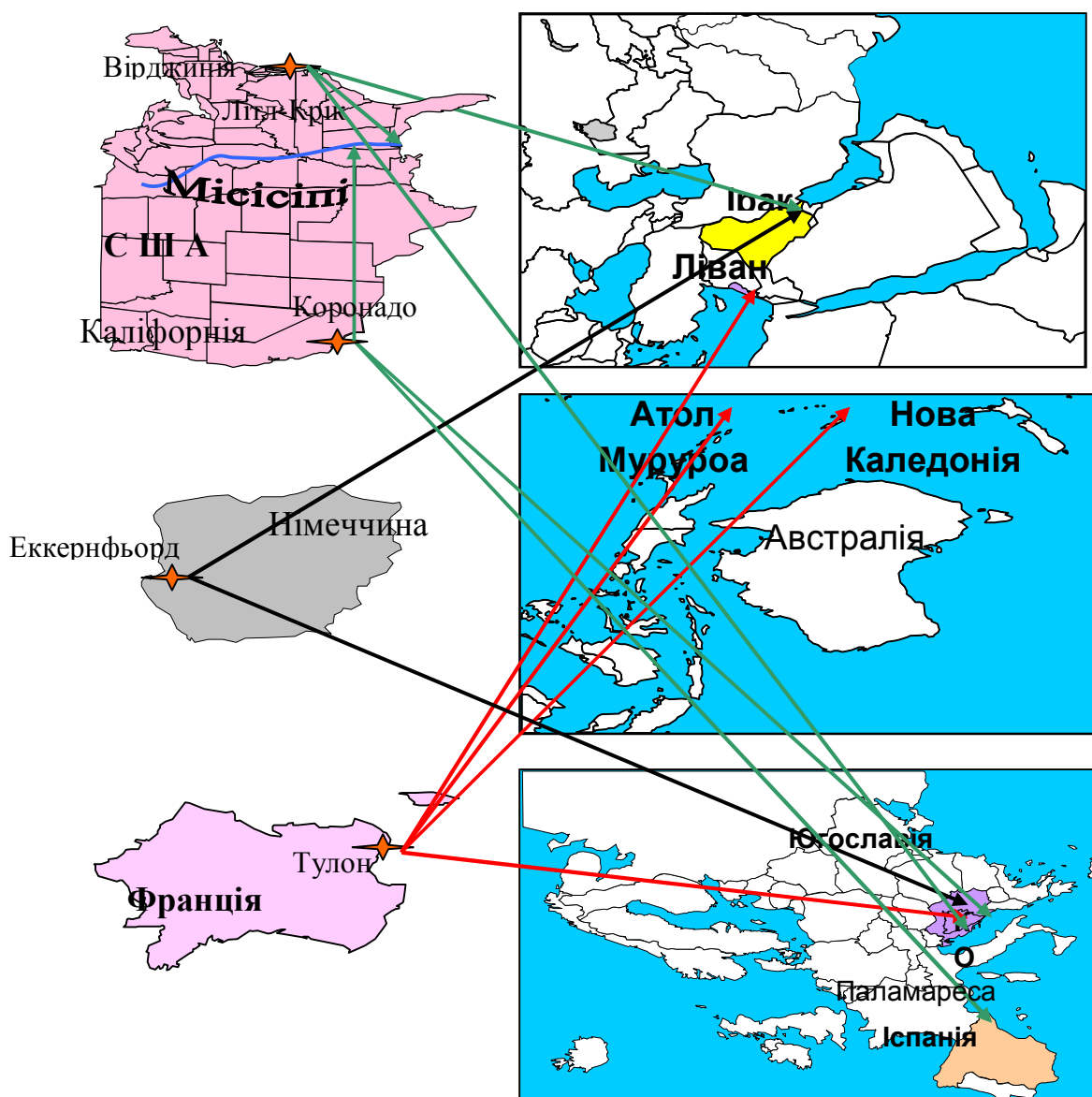

Рис. 2: Найбільш відомі операції водолазних підрозділів

Регулярно приймаючи участь в навчаннях різного типу водолазні підрозділи армії ФРН відпрацьовують задачі по знешкодженню маяків, радарних станцій, шлюзів, плотин, мостів та інших гідро споруджень на території противника; забезпечують проведення морських десантних операцій та переправ.

Необхідно відмітити, що групи водолазів ФРН приймали участь в проведенні операції «Буря в пустелі» в 1991 році. Пізніше вони діяли в Адріатичному морі, забезпечуючи встановлений ООН режим ембарго проти Югославії. Вчасності вони проводили огляд грузових кораблів, розчищали протидесантні загородження, проводили розмінування фарватерів від мін.

У **Франції** підрозділ носить назву «Юбер». Свою назву, що зберігається і сьогодні, він одержав у 1947 році на честь лейтенанта-розвідника Огюстена Юбера, (до речі цікавий той факт, що до організації даної школи в свій час 1945 рік був причетний і Жак Іф Кусто, що став згодом усесвітньо відомим ученим океанологом). Досягнення Кусто та його колег дозволили відкрити в 1952 році на о. Сен-Мадриє (в Тулонській бухті) школу підготовки бойових водолазів. В теперішній час «Юбер» разом з чотирма іншими загонами (чисельністю по 80-90 чоловік), а також дев'ять підрозділів охорони військово-морських об'єктів входять в склад командування сил спеціального призначення ВМС, яке відповідає за їх комплектування та організацію бойової підготовки. Питання бойового застосування цього загону знаходяться в володінні створеного в 1992 році командування спеціальних операцій збройних сил Франції. Організаційно загін складається з штабу, групи управління та бойового забезпечення, трьох бойових груп а також групи тилового забезпечення. В склад штабу входять: командир (капітан-лейтенант), його замісник (лейтенант), помічник командира по бойовій підготовці (молодший лейтенант), помічник по питанням тилового забезпечення, який відповідає за роботу відповідної групи а також помічник по роботі з особистим складом і секретар. В групі управління та бойового забезпечення біля 15 чоловік – радистів, лікарів та інших спеціалістів. Бойові групи включають від 8 до 15 чоловік, очолюються офіцерами та мають визначену спеціалізацію: перша – проведення диверсій з

використанням звермалих підводних човнів; друга – організація боротьби з тероризмом, захвату берегових об'єктів, кораблів в морі та на стоянках; третя – повітряне десантування в складних умовах для проведення розвідки, пророблення проходів в мінних загородженнях в районі проведення десантної висадки або переправи.

Бойові операції з прийняттям участі загону «Юбер» готуються та проводяться в обстановці суворої таємності. Найбільш відомими акціями цього загону являються: Таємне вивезення ліванського генерала Ауна який переховувався в французькому посольстві в Бейруті в 1991 році. Операції проти Іраку «Буря в пустелі» Звільнення заручників які були захоплені сепаратистами на о. Увеа (Нова Каледонія) в 1988 році. Підрив судна «Рейнбоу Уорріор-П» на якому активісти «Грінпіс» намагалися завадити відновленню ядерних випробувань на атолі Моруруа в липні 1985 року. В ході агресії Північноатлантичного союзу проти СРЮ в 1999 році розвід групи загону «Юбер» здійснили біля 20 рейдів на територію Косово. (рис. 2)

Команди бойових плавців комплектуються особами з добре фізично розвинутими з міцною нервовою системою. Їх навчають діям в різному водолазному спорядженні. Сама підготовка ведеться з великою інтенсивністю та планується з таким розрахунком, щоб вони могли проводити "любу операцію в любий час, в будь-якому місці, любими засобами". Велика увага приділяється фізичній витривалості, вмінню добре плавати під водою, стрибати з парашутом, вести рукопашний бій та володіти всіма видами вогнепальної та холодної зброї.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином: 1. По оцінці командування НАТО використання підводних розвідувально-диверсійних підрозділів в мирний час та у загрожуючий період складають необхідні умови для успіху перших операцій своїх збройних сил на приморських напрямках. А в період ведення воєнного конфлікту вони можуть зіграти важливу роль в питаннях дезорганізації бойового управління військами, знешкодження кораблів, підводних човнів, а також важливих воєнних та промислових об'єктів і гідроспоруд. І тому їм надається особливе значення. Вивчення

Питання педагогіки

досвіду бойового використання водолазних підрозділів в воєнних конфліктах, аналіз позитивних і негативних сторін необхідно враховувати в бойовій обстановці.

2. Експерти вважають, що в ХХІ віці

водолазні підрозділи збережуть своє призначення. Більше того, по мірі створення все більш удосконалених технічних устроїв, приладів та зброї їх технічні можливості будуть ставати все більш широкими.

Література

1. Песоцкий В. Боевые пловцы ВМС Франции. Зарубежное военное обозрение № 7, 2000 г. С. 2-8.
2. Миллер Д. Подводный спецназ: история, операции, снаряжение, вооружение, подготовка боевых пловцов. – Мн. : Харвест, 1998. – 432 с.
3. Гапоненко, Г. М. Підводні підривні роботи : навч. посіб. / Г. М. Гапоненко. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2011. – 196 с.

Okipniak A.S associate Professor

TRENDS, VIEWS OF APPLYING OF DIVING UNITS IN MODERN MILITARY CONFLICTS

The article analyzes the use of divers, divers-commandos of leading countries in modern military conflicts. The conditions of use and specific tasks performed by diving experts are exposed. We found that these units include units of scout- saboteurs, diver-deminers, the teams of neutralization of ammunition, that do not explode, the squadron of boats and some special units to conduct combat operations.

The analysis of performance of diving-sabotage tasks by diving units of the United States, Germany and France are conducted. We considered tools that are used by diver-saboteurs and showud how to perform underwater work.

It is concluded that diving units of the twenty-first century will not lose its relevance and keep their appointment. Moreover, as the creation of more advanced industrial structure, equipment and weapons, their technical capabilities will become more extensive, and training of professionals will continuously improve.

Keywords: diver, diver-deminer, diving-sabotage.